

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

11. Molucarum situs, & natura.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

II
Molucarum
ficus, & na-
tura.

II. Atque hîc, vt aliàs, breuis præmittenda est locorum ratio, ne il-
lorum ignoratione, quæ illic gesta sunt, percipiantur obscurius. Habet
ergo imprimis Amboinum insulas quinque angusti ambitus, communi
nomine Molucas. Earum maxima, decem & octo miliaribus claudi-
tur, omnes verò (adco altera alteri imminet) porrigitur ad millia-
ria non plus sexâginta: æquinoctio subiacent, rectâque ab Austro ad Bo-
ream tendunt, Ternate quidem longius, post hanc Tidor, indè Motir,
seu Timor duplici enim signatur nomine, tum Mariam, postrema, & ma-
ximè australis Bacian. Hæ sunt illæ Fernandi Magallianis inuentu, &
relatu famosæ Molucæ, quæ Castellam, & Lusitaniam cum suis hydro-
graphis inter se commiserunt, ducente vtrâque gradus & lineas, qui-
bus intra campum claudi viderentur, futuris suis idcirco præscriptum
victoriis quòd eas insulas ab occasu Castella, ob ortu Lusitania detexisset:
neque de tenui lis erat, vt neque postea cum ad eas firmandas aduersus
Batauos munitæ sunt arcibus, & multo sanguine propugnatae; harum
enim possessor immensa conficit ex aromatis pretia, maximè ex garyo-
phyllis, quæ grandi copiâ in orbem sparguntur vniuersum, & horum
quidem Molucæ sunt ditites, cæterorum propemodùm steriles, cogun-
tûrque incolæ foris accersere quò viuant: planiora ad mare in colles
paulatim, montesque asperrimos, & Syluosos resurgunt; solo vbiq;
maligno, retorrido, arenoso, & ita bibulo, vt nec aquæ stillam
quantacumque de cælo impluerit, transmittat in mare, quod nequa-
quàm solis vel ingruente ad perpendicularum æstu acerrimo efficitur, vel
non magis obliquo quàm æquinoctius distat à tropicis; sed subterraneis
ignibus, continenti fornace, terræ intima semper coquentibus. Hinc
multis in montium edito tanquam gurgitibus tartari, rupium viscera
eructant. Ternate præcipuè, vbi vorago est alta passus quingentos,
quâ pater ad os camini descensus, vndè assiduus cum flamma, & fumo
cinis, saxâque interdum immania; mugitus continui, ac velut creberri-
ma Bombardarum Maiorum explosio. Indè miliaribus ad aquilonem
centum octoginta Mauri sunt insulæ: harum primaria montosa, propè
tota constat rupibus inaccessis, quibus bello pro arcibus vitur, & teste
Xaverio, tam horrendo concussu terra simul, & mari fluctuat, vt rupes
credas arietare nauibus, & rupibus naues: inter quæ tunc barbari solum
fustibus certatim verberant, persuasi se citra aspectum inquietas animas
cadere atque coercere, quæ turbida sui sub terris agitatione insulam
commouent: minùs nemorosum, & paulò fertilius quod in Amboino
recensuimus insularum. Sed Banda Molucas amœnitate superat, aro-
matum copiâ æmulatur. Hanc circum duodecim minores coronant in-
sulæ, formantque ex illa portum, vltra æquatore m sexto gradu iacentem:
vt garrophyllis abundant Molucæ, sic istæ nuce myristica nusquam
alibi progigni visa, cuius flore nihil odoratius; folliculo, & fructu
nihil elegantius. Quarè has insulas vel hoc vno præter alia, scriptores
cæteris anteponunt toto illo mari minimè ignotis. Verùm illas, vti &
reliquas

reliquas de quibus hæcenus, indigenæ sui dedecorant. Gens barbara, perfida, belluina, fraudulenta, omnibus, sibi que aded inimica, æternis lacera suorum dissidiis, & certaminibus. Nec minùs animis quàm linguis distracta. Est enim insulæ suum cuique non tantùm idioma, sed locis singulis; & refert P. Nicolaus Nugnezius, villas à se duas paruo disunctas intervallo in Mauro insula notatas linguis vti inter se tam diuersis quàm à gallicâ differt Castellana. Denique gentis eò vsque fera, & crudelis immanitas, vt possit videri tolerabile apud illos cæcorum hostium vorare membra, præ illa barbarie, quâ maturos patres donare inuicem vrbantum ducunt, ad eos frigidè mactandos, & conuiuia mutua illorum carnibus instruenda. Versatus inter illos Xauerius, perscriptis eorum quæ viderat nonnullis, sapienter aduertit; hiare multas earum insularum, spiraculis ignium, & latè circum flammarum globos ructatos iaculari, vnâque haud rarè molis immensa lapides ignitos, eo fragore, ac tonitru cui nulla tormenta edendo sufficiant; nempe quod hominibus barbaris deesset, qui pœnas, impiorum sceleribus debitas, iis denuntiaret, aperuisse Deum illas voragines, quasi ora totidem inferorum, ex quibus visu, audituque intelligerent, quanta ipsos illic æternùm manerent supplicia, nisi flagitiis temperarent, ita quidem vir sanctus. Quod tamen non essent meliores, culpa fere Christianorum fuit, sed cum memorari absque dolore, & lachrymis non possit, libenter ad eos lectorem reicio, qui hoc argumentum posteris enarrarunt; tantùm dico, Christiana lucis sacram facem iis regionibus illatam, annis ante Xauerij aduentum paucis, illic tam faustis exceptam iniuriis, vt progressus sponderet mirabiles. Fidem amplexus est Rex Monogias in Mauro insulâ, in Ternate Rex Tabarigias, Ioannis alter, alter Manuelis appellatione, vterque, præsertim secundus, fidelitatis, & constantiæ memorabili sæculis exemplo; creuitque principum pietas, & religio populi, quamdiu illic ministros regios probitas, & integritas commendauit: at postquàm amens & efficiens, per calcatos infantes, & pauperes lucri amor eò defæuit, vt fieret intolerabilis; tam indigna suæ beneuolentiæ mercede, & datæ fidei prodicione tam nefariâ offensi populi, ex desperatione consilium capiunt, certi tam crudam seruitutem excutere, & supremis malis suprema tentare remedia. Coniuratione itaque insularium omnium secreta die condicto, & horâ eadem, Lusitanos quotquot illic erant, de medio tollunt, & factò nomen imponendum relinquunt historicis Molucensium vespèrarum. Quamuis autem & religionis, & commerciorum detrimenta, vteumque postea repararit, quem antè meminimus Antonius Galuanus, virtute, ac sapientia insignis, sed vbi accepit successorem nihilo fere in locum meliorem omnia reciderunt.

12. Hoc rerum statu aduenit Xauerius, priùsque operam admouit ad suscitandam Christianorum fidem emortuam, quàm ad inferendam animis, ethnicorum. Villæ omninò septem Amboino toto Christum

M

olim

12

In Amboino
strenuè laborat.